

А. Е. М и х н е в и ч. Русско-белорусский разговорник. Мн.: Вышэйшая школа, 1991. 335 с.

Першы ў лексікаграфічнай практыцы беларускай мовазнаўчай навукі тэматычны «Русско-белорусский разговорник» А. Я. Міхневіча — гэта дапаможнік агульнага тыпу, які ахоплівае неспецыялізаваныя тэмы паўсядзённага дыялогу і адпаведную ім лексіку. Асноўная яго мэта — аказаць дапамогу рускамоўным жыхарам і гасцям рэспублікі, усім, хто імкнецца авалодаць мовай, набыць ці ўдасканаліць навыкі беларускай вусна-гутарковай і літаратурна-пісьмовай мовы. У кнігу ўключаны матэрыялы з найбольш характэрных сфер зносін, у тым ліку размоўныя тэмы, жывыя канструкцыі і выразы, паўсядзённая бытавая лексіка, беларускія прыказкі, прымаўкі і выслоўі, супастаўляльныя лексіка-граматычныя заметкі, дыялогі з мастацкай літаратуры і фальклору.

Усе размоўныя канструкцыі аб'яднаны ў адзінаццаць тэматычных раздзелаў: «Агульнаўжывальныя словы і выразы», «Мова і маўленне», «Моўны этыкет», «Чалавек», «У горадзе», «У магазіне», «Харчаванне», «Здароўе і спорт», «Аб культуры», «Прырода», «Рэспубліка». Кожны раздзел уключае шэраг найбольш тыповых сітуацый зносін. Так, у першы раздзел уключаны словы са значэннем ліку, лічэння, колькасці ці паслядоўнасці або парадку размяшчэння прадметаў пры лічэнні; часу, часавых праемежкаў, перыядаў; грашовых адзінак, меры, вагі ці аб'ёму; пагодных умоў, надвор'я; месцазнаходжання ці прыбывання каго-або чаго-небудзь, напрамку, накірунку; колеру, якасці, уласцівасці, стану, адчування, адносін; словы з назвамі частак свету, сусвету, планет, дзяржаў,

устаноў, іх шылдаў, надпісаў. У другім раздзеле змешчаны словы, якія абазначаюць тыя або іншыя адзінкі маўлення — слова, сказ, гаварэнне, вымаўленне, разуменне, чытанне, пісанне, пераклад, падручнікі, слоўнікі; у трэцім — словы, якія выкарыстоўваюцца для абазначэння асоб, форм звароту, формулаў ветлівасці, размоўных формулаў, сустрач, знаёмстваў, прывітання, развітання, згоды, пацвярджэння або нягоды, прарэчання, адмовы; пытанняў і адказаў, просьбаў, дазволу, забаронаў, падзякі, прабачэння, меркавання, радасці, задавальнення, надзеі, сумнення, здзіўлення, абурэння, жалю, спачування, перасцярогі, пажадання, віншавання, запрашэння і г. д.

У супастаўляльных нататках вядзецца размова пра адметныя рысы беларускай мовы ў параўнанні з рускай. Пры гэтым, які падкрэслівае аўтар, чытанне іх не вымагае спецыяльных лінгвістычных ведаў. Яны засноўваюцца на багатым моўным матэрыяле, які запаўняе і пашырае размоўныя тэмы. Мэта гэтых заматак — даць чытачу ўяўленне аб правілах беларускага вымаўлення, формазмяненні слоў і іх спалучальнасці.

У раздзелах аб літаратурных і фальклорных дыялогах шырока прадстаўлена жывая беларуская мова ва ўсёй разнастайнасці яе тэмаў, жанраў, сітуацый зносін суб'ядзінкаў і ва ўсім багацці стылістыкі і экспрэсіі размоўнай стыхіі.

Надзвычай важнымі і актуальнымі з'яўляюцца пытанні адносін і стаўлення аўтара да формы і метадаў, саміх прыёмаў і прынцыпаў моўнай перадачы адпаведных тэкстаў. І тут, у гэтых пытаннях, мусім цалкам пагадзіцца з аўтарам. Прымаючы пад увагу лексічнае багацце і сінтаксічную гібкасць

абедзвюх моў, аўтар дапаможніка прыходзіць да адзіна правільных высноў адносна таго, што нельга і не трэба патрабаваць ад эквівалентных рэчлік паслоўнага супадзення і лексіка-граматычнай тоенасці іх тэкстаў. «Патрэбна вучыцца думаць і гаварыць па-беларуску, а не перакладаць у працэсе маўлення з рускай», — сцвярджае аўтар і працягвае: «Стыхія чалавечай мовы бязмежная. Таму аўтар не мог і не імкнуўся адлюстраваць у слоўніку ўсе магчымыя варыянты лексіка-сіntaxічнага афармлення думкі ў рускай і беларускай мовах. Фіксуюцца тыповыя звароты і найбольш характэрныя адрозненні паміж мовамі. Чытачу даецца магчымасць самому будаваць новыя канструкцыі, апіраючыся на звароты, прыведзеныя ў слоўніку».

Няма сумненняў ў тым, што Руска-беларускі слоўнік, складзены А. Я. Міхневічам, акажа вялікую дапамогу навучэнцам беларускамоўных курсаў і гурткоў школ, дзяржаўных устаноў і арганізацый, саслужыць добрую службу ў рэалізацыі Закона аб дзяржаўнасці беларускай мовы.

А. І. Наркевіч.

Слоўнік славенскай літаратурнай мовы. Том 5. Любляна, 1991.
Slovar slovenskega knjižnega jezika. Knjiga V. Ljubljana, 1991.

У водгуку на першы том гэтага «Слоўніка», што быў змешчаны ў нашым «Весніку» ў 1970 г. (№ 3, с. 85—86), рэцэнзенты А. Сцупрун і М. Б(улахаў) пісалі, што «мы з неяршліваасцю чакаем апублікавання наступных тамоў гэтай надзвычай каштоўнай лексікаграфічнай працы». І вось выйшаў апошні, пяты том названага слоўніка. Праца над укладаннем слоўніка была распачата па ініцыятыве Франа Рамаўша (імя якога цяпер носіць мавазнаўчы інстытут Славенскай акадэміі) адразу пасля вайны, але асабліва актывізавалася яна з 1962 г., калі быў утвораны рэдакцыйны камітэт слоўніка. На чале камітэта стаялі паслядоўна А. Баец, М. Клопчыч (т. 1), Я. Юранчыч (т. 2 і 3), Ц. Логар (т. 4), Ф. Якапін (т. 5). Вялікую работу правялі супрацоўнікі слоўніка, што ўваходзілі пэўны час у гэты камітэт: Л. Легіша, Я. Рыглер, М. Хайншэк-Хольц, З. Ледэр-Манчыні і іншыя, а асабліва сакратар камітэта Стане Суходолнік. Слоўнік выдавала Славенская Акадэмія Навук і Мастацтваў у Дзяржаўным выдавецтве Славеніі. Тамы выходзілі прыблізна кожныя 5 гадоў (1970, 1975, 1979, 1985, 1991). Усяго на 5194 старонках слоўніка змешчана 107030 артыкулаў.

Слоўнік славенскай літаратурнай мовы

мае нарматыўны характар; вялікая ўвага ўдзялялася ўкладальнікамі арфаэпіі, напіску і інтанацыі, марфалагічным уласцівасцям слоў, іх стылістычнай кваліфікацыі. Уважліва распрацавана тэрміналогія, для чаго былі прыцягнуты выдатныя спецыялісты з самых розных галін жыцця, тэхнікі, навукі, мастацтва.

У картатэку слоўніка было сабрана 6 млн. картак, на якіх зафіксавана словаўжыванне каля 300 тыс. слоў (не ўлічваючы ўласных імён і іншамоўных цытат). 182976 слоў картатэкі, не ўключаныя ў асноўны корпус слоўніка, былі змешчаны як спіс у спецыяльным двухтомніку, які выйшаў абмежаваным тыражом у 1987 г.

Славенскі пяцітомнік выйшаў у перыяд, калі выходзілі блізка да яго па задачах слоўнікі іншых славянскіх моў. Як і славацкі ды беларускі, славенскі слоўнік ствараўся як першы буйны глумачальны слоўнік літаратурнай мовы, да якога лексікаграфічная традыцыя абмяжоўвалася кароткімі глумачальнымі слоўнікамі, перакладнымі слоўнікамі і больш ці менш значнымі слоўнікамі народных моў (Насовіч, Калал, Плетэршнік). Блізка паводле аб'ёму беларускі (98 тыс. слоў), славацкі (94 тыс. артыкулаў, 125 тыс. слоў) і славенскі (107 тыс. слоў) слоўнікі маюць як пэўныя агульныя, так і спецыфічныя рысы. Славенскі слоўнік, напрыклад, не дакуменціруе прыкладаў словаўжывання, але падобраны яны як тыповыя словаўжыванні ў сучасным літаратурным маўленні і добра ілюструюць вылучаныя складальнікамі «значэнні» і «адценні значэнняў». Вельмі грунтоўна праведзены адбор лексем для ўключэння ў слоўнік, паслядоўна даюцца граматычныя і стылістычныя звесткі. Добра распрацаваны сематычны бок, як у адносінах да вылучэння асобных «значэнняў», так і ў плане слоўнікавых дэфініцый. Слоўнік разлічаны на добрую філалагічную падрыхтоўку, якую яго карыстальнікі атрымаюць, відаць, у школе.

Зваршэнне выдання слоўніка славенскай літаратурнай мовы — буйная падзея ў культурным жыцці Славеніі. Гэтым слоўнікам будучы карыстатца доўгі час, пра яго будучы яшчэ шмат пісаць і дэталёва абмяркоўваць яго пазітыўныя і негатыўныя рысы, грунтоўчыся на практычным карыстанні і тэарэтычным асэнсаванні матэрыялаў слоўніка. Задача гэтай нататкі праінфармаваць беларускага чытача пра дасягненне славенскіх лексікаграфіаў, якое супала са станаўленнем незалежнай і самастойнай Славенскай дзяржавы, да якой беларускія моваведы адносяцца з вялікай сімпатыяй і пчырай павагай.

А. Я. Сцупрун.